

Izvori informacija u knjižnici

Sabolić, Marta

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:251:005951>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA
STROSSMAYERA
U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU**

ZAVRŠNI RAD

Osijek, srpanj, 2018.

Marta Sabolić

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA
U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU**

ZAVRŠNI RAD

TEMA: IZVORI INFORMACIJA U KNJIŽNICI

PRISTUPNIK: MARTA SABOLIĆ

Osijek, srpanj, 2018

Marta Sabolić

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU

ZAVRŠNI RAD

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Informacijski izvori i službe

Znanstvena grana:

Prilog:

Izrađeno:

Primljeno:

MENTOR:

KOMENTOR:

Mj:

Broj priloga:

PRISTUPNIK:

Mentor:
Dr. sc. Tamara Zadravec, pred.

**Predsjednik odbora za završne
i diplomske ispite:**

Sažetak

Cilj je ovog rada prikazati izvore informacija u knjižnici. Ovaj rad propituje što je informacija i kako ju definirati te koja je uloga informacijske službe. U knjižnicama kao izvor informacija najviše prevladavaju publikacije, ali za današnje doba korisniku su jednako važni i pouzdani elektronički izvori kao i baze podataka. Radi lakšeg snalaženja i korištenja, ali i zbog same prirode pojedinih publikacija one se dijele prema sadržaju, vremenu i obliku. Podjela publikacija, pogotovo podjela prema obliku, pomalo se razlikuje ovisno o tome promatra li se u starijoj ili novijoj literaturi, a u radu je prikazano na koji se način to promijenilo i koliko je razvoj pojedinih medija utjecao na te promjene. Baze podataka važna su polazišta i izvori informacija za mnoge radove, a što one jesu, kakve vrste baza postoje te koje su baze podataka dostupne u Hrvatskoj također je navedeno u ovom radu.

Polazište za ovaj rad jesu radovi Dore Sečić, Katice Tadić, Miroslava Tuđmana, Petre Gašparac te pouzdani internetski izvori (Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslava Krležice te CARNet).

Ključne riječi

Informacije, informacijska služba, knjižnica, konvencionalni i nekonvencionalni izvori, primarne, sekundarne, tercijarne publikacije, baze podataka

Sadržaj

1. Uvod	6
2. Informacija (obavijest) i informacijska služba	7
3. Publikacije.....	8
3.1. Publikacije prema sadržaju (primarne, sekundarne, tercijarne)	9
3.2. Publikacije prema vremenu (omeđene i neomeđene).....	10
3.3. Publikacije prema obliku (konvencionalne i nekonvencionalne)	10
4. Baze podataka	15
4.1. Bibliografske baze podataka.....	15
4.2. Citatne baze.....	16
4.3. Baze cjelovitog teksta	16
5. Knjižničari i informacijski stručnjaci.....	17
5. Zaključak	18
6. Literatura	19

1. Uvod

U informacijskom dobu važno je pronaći relevantne informacije, ali je također važno pronaći i kvalitetne izvore tih informacija. Izvori informacija su mnogobrojni, ali mnogi ljudi i dalje ne znaju gdje tražiti. Zbog toga su potrebni informacijski stručnjaci kako bi usmjerili svoje korisnike na kvalitetne izvore informacija, ali i kako bi im pomogli da se upoznaju sa izvorima informacija te da se i sami lakše snađu pri pretraživanju. U prošlosti se najviše informacija dobivalo iz tiskanih publikacija, a u današnje vrijeme, razvitkom novih medija, ali i većom globalnom povezanošću, nezaobilazan izvor informacija postaju i razni elektronički izvori (Internet, baze podataka). Zbog raširenosti i dostupnosti informacija sve se više govori o informacijskoj pismenosti kako bi se korisnici mogli zaštititi lažnih informacija, ali i kako bi sami znali prepoznati relevantne i kvalitetne informacije. Knjižničarima i drugim informacijskim stručnjacima važno je znati koji su načini pretraživanja i traženja informacija najpovoljniji kako bi korisnicima pružili pravodobne i relevantne informacijske usluge i time zadovoljili njihovu potrebu za znanjem i raznim obavijestima. Svaki informacijski stručnjak mora biti dobro upoznat sa raznim izvorima informacija, ali i poznavati svaki od njih kako bi svojim korisnicima pružio temeljite i pouzdane odgovore te kako bi taj stručnjak znao uputiti svoje korisnike na daljnje istraživanje, ali kako bi se i sam znao snaći između mnoštva informacija.

2. Informacija (obavijest) i informacijska služba

Informacija je osnovni fenomen proučavanja informacijskih znanosti, pojam koji je teško definirati, a Tuđman tvrdi prema ISO standardu TC97 kako je obavijest „značenje koje se pridružuje uz pomoć poznatih konvencija što se koriste za njihovo interpretiranje“ (Tuđman 1992:214). U Hrvatskoj enciklopediji navodi se kako je informacija „skup podataka s pripisanim značenjem, osnovni element komunikacije, koji, primljen u određenoj situaciji, povećava čovjekovo znanje“. Podaci se sastoji od parametara koji opisuju neko zbivanje ili činjenicu, ali sami za sebe nemaju značenje, nego podatak postaje informacija tek kada primatelj poruke odredi je li neki podatak za njega informacija odnosno tek onda kada primatelj nešto zadovolji svoju potrebu da nešto utvrdi, dozna ili odredi. Informacija se pretvara u znanje tek kad ju primatelj u poveže sa svojim predznanjem i kad ju u potpunosti razumije. Prema međunarodnom standardu ISO 5127/1 pojam, odnosno informacija je "poruka koja se koristi u komunikacijskom procesu da bi predstavila skup podataka sa svrhom povećanja znanja primatelja". Le Coadic tvrdi kako je "informacija zapisano saznanje u pisanoj, usmenoj ili audivizualnoj formi na nekom mediju (tiskanom mediju, električnom signalu, zvučnim valovima itd.)". Razvitkom industrijskog društva dolazi i do razvitka primjene informiranost, koja postaje pretpostavka uspješnih organizacija. U drugoj polovici 20. stoljeća nastupilo je *postindustrijsko* odnosno *informacijsko doba* u kojem uloga znanja neprestano raste, a informacijska pismenost postaje veoma važna. Dora Sečić smatra kako bi svaki knjižničar-informator trebao biti osposobljen za prikupljanje i pretraživanje podataka iz dostupnih izvora informacija te znati procijeniti najučinkovitiju strategiju u određenoj situaciji. Za kvalitetno pretraživanje informacija važno je dobro rukovanje informacijskim tehnologijama (od tiska do računala), a lakša dostupnost do informacija uvjetovana je razvitkom informatičke tehnologije.

Informacijska služba pojam je koji objedinjuje teoriju i praksu uslužne djelatnosti u kojima se tražitelji informacija povezuju s izvorima informacija. Kako bi informacijska služba djelovala, potrebno je imati informacijske stručnjake, primjerice knjižničare, čije informacijske usluge uključuju „izravnu pomoć osoblja, savjet čitateljima, izradu putokaza, vodiča, dostavu odabranih informacija iz informacijskih izvora(...)osiguranje pristupa elektroničkim informacijama“(Sečić 200:45). Informacijska služba svuda u svijetu, pa tako i u Hrvatskoj, podložna je promjenama u okruženju te je stoga potrebno provjeravati aspekte djelovanja. Informacijska služba pomaže korisniku da sam pronade informaciju, ali isto tako i knjižničar je informator, odnosno pronalazi gotovu informaciju. U prošlosti je pomoć stručnog osoblja bila nužna, dok se danas korisnik sam lako snalazi u knjižnici i nalazi potrebne informacije. Da bi to bilo tako, potrebni su kvalitetni knjižnični katalogi i sustavno odabrana građa.

3. Publikacije

Publikacija je, prema Evi Veroni, „tiskani ili drugom tehnikom umnoženi duhovni proizvod u jednome ili više nakladničkih svezaka odnosno na jednom ili više slobodnih listova“, a prema Tuđmanu „Publikacije su (grafičkim postupkom) umnoženi dokumenti“ (Tuđman 1992:18).

Ukoliko se publikacija sastoji od jednog sveska naziva se knjiga, dok se brošuram smatra knjiga manjeg opsega. Knjige ne obrađuju uvijek samo jedan sadržaj, već sadrži više priloga sa samostalnim naslovima. Također postoje i publikacije na slobodnim listovima, a u to se ubrajaju letci, oglasi, zemljopisne karte, plakati i sl.

Publikacije se dijele prema sadržaju, vremenu i obliku. Prema sadržaju publikacije se dijele na primarne, sekundarne i tercijarne. Prema vremenu dijele se na vremenski omeđene publikacije (monografska građa) i na vremenski neomeđene publikacije (periodika i kontinuirane). Prema obliku zapisa informacija na dokumentu publikacije se dijele na konvencionalne i nekonvencionalne publikacije.

3.1. Publikacije prema sadržaju (primarne, sekundarne, tercijarne)

Primarne su publikacije one koje sadrže neposredne rezultate rada, odnosno nove interpretacije ili nova znanja poznatih činjenica. Sadržaj predočuju na način kako ga je osmislio sam autor ili kako ga je stvorilo više autora. Mogu biti objavljene ili neobjavljene, a odnose se i na usmena izlaganja autora. U primarne publikacije ubrajamo književna djela, patente, pisma, memoare, disertacije, predavanja, govore... Mogu biti u obliku monografskih djela, ali i kao dio serijskih publikacija (članci, prilozi), a javljaju se i u obliku polupublikacija.

Sekundarne publikacije sadrže skraćene prikaze i preglede radova objavljenih u primarnim publikacijama, odnosno upućuju na primarne publikacije. Nastale su na temelju primarnih publikacija, primjerice kompilacijom, a sadrže obavijesti o primarnim publikacijama. Sve se više javlja potreba za sažimanjem obavijesti o primarnim publikacijama. Radi lakšeg korištenja, sekundarne se publikacije također razvrstavaju. Ponekad je teško razlikovati primarne i sekundarne publikacije jer poneki autori u svom izlaganju iznose svoje mišljenje, ali koriste i citate drugih autora. Sekundarne publikacije jesu knjižnični katalozi, bibliografije, leksikoni, enciklopedije, kartoteke, kapitulacije...

Tercijarne publikacije vodiči su do sekundarnih i primarnih publikacija, sadrže obavijesti o njima. Sastoje se od raznovrsnih kazala. Većina ih ne donosi bibliografske podatke korištenjem primarnih i sekundarnih publikacija. Najpoznatija vrsta tercijarne publikacije su bibliografije bibliografija, a donose popise svih bibliografija određene struke, zemlje, znanosti i naroda. U tercijarne publikacije još ubrajamo i adresare, kataloge, tekuće indekse i sl.

Razlikovanje ovih triju vrsta publikacija pomaže i na ukazivanje o aktualnosti podataka jer primarne publikacije donose najaktualnije vijesti, a također govore o preciznosti podataka jer su primarni izvori najprecizniji, sekundarni nešto manje, a kod tercijarnih se javljaju poneke pogreške.

3.2. Publikacije prema vremenu (omeđene i neomeđene)

Publikacija može biti ograničena ili neograničena. Ako je ograničena tada se naziva omeđenom publikacijom, a sadržaj djela predstavljen je u jednom svesku ili broju svezaka koji predstavljaju zaokruženu cjelinu. Omeđene publikacije mogu izlaziti kao niz knjiga pod zajedničkim skupnim naslovom, a takav se niz naziva nakladnička cjelina ili zbirka. Omeđena znanstvena publikacija koja obrađuje određeno područje ili struku naziva se monografija. Omeđena publikacija je i ona u čijem se sklopu izdaje ograničen broj omeđenih publikacija.

Ako je publikacija ograničena tada se naziva serijskom, neomeđenom ili periodičnom. Specifičnosti serijske publikacije jesu da joj izlaženje nije vremenski ograničeno, izlazi povremeno, svaki je svezak rad više autora, a pripadnost svakog sveska vidljiva je u sadržaju i naslovu. Serijske se publikacije mogu „označiti kao publikacije koje pod istim stvarnim naslovom izlaze određeno vrijeme u neprekidnu nizu, u redovitim (ili neredovitim) vremenskim razmacima, a pojedini su sveščići označeni tekućim brojevima ili su datirani“ (Tadić 1994:24).

3.3. Publikacije prema obliku (konvencionalne i nekonvencionalne)

Konvencionalne publikacije jesu one čiji je „sadržaj zapisan prirodnim jezikom“ (Tuđman 1992:18), a za njihovo korištenje nije potrebno tehničko pomagalo.

Nekonvencionalne publikacije, u starijoj stručnoj literaturi, definirane su kao one čiji je „sadržaj zapisan umjetnim jezikom“ (Tuđman 1992:18) i to u obliku koda koji je pogodan za strojno čitanje, a samim time i za strojno interpretiranje (pr. magnetska vrpca, magnetski disk, disketa, bušena kartica i sl.) ili je za korištenje potrebno pomagalo poput mikrofilma ili mikrofiša.

Autorica Sečić uočava kako se u starijoj stručnoj literaturi pod pojmom nekonvencionalna publikacija „mogu pronaći publikacije koje su izdane na svim medijima, osim tiska na papiru“ (Sečić 2006:64), no neki od tih medija danas su toliko razvijeni i rašireni da se smatraju konvencionalnim izvorima.

Prema Dori Sečić danas se u konvencionalne izvore ubrajaju sva referentna pomagala koja se mogu pronaći u knjižnici, a dijele se na bibliografske izvore, koji su izvori za pronalaženje dokumenata (bibliografije, katalozi) i na faktografske izvore koji nude gotove činjenice (atlas, enciklopedije, rječnici).

Nekonvencionalne izvore dijelimo na individualne stručnjake poput knjižničara i stručnjaka drugih profesija te na javne medije i razne izvore na internetu. U novije vrijeme sve je više izvora informacija dostupno s pomoću računala, a neki od tih izvora jesu računalni katalozi knjižnica, online baze podataka te baze podataka na CD-ROM-u. Ipak, ova je podjela na konvencionalne i nekonvencionalne izvore danas često nepotrebna jer je korisniku svejedno iz kojeg je izvora informacija sve dokle je ona pouzdana, a izvor vjerodostojan.

3.3.1. Bibliografski izvori (bibliografije, katalozi)

Bibliografija označava popis bibliografski obrađene građe. Prema Miroslavu Tuđman bibliografija označava 1) pisanje ili prepisivanje knjiga, 2) popise bibliografski obrađene građe, 3) izradu bibliografija, 4) teoriju bibliografije. Bibliografska djelatnost obuhvaća odabiranje, sabiranje, istraživanje, vrednovanje, opisivanje i objelodanjivanje knjižne i neknjižne građe. Bibliografije se izrađuju sa svrhom kako bi se korisnicima omogućilo brzo pronalaženje bibliografske građe. S obzirom na sadržaj građe bibliografije mogu biti opće (univerzalne) i specijalne, prema mjestu nastanka građe mogu biti međunarodne, nacionalne, regionalne i mjesne, a prema vremenskom razdoblju u kojem je nastala građa mogu biti tekuće, retrospektivne i kumulativne. Prema načinu navođenja građe bibliografije se dijele na popisne, opisne, analitičke i kritičke. Bibliografije se mogu podijeliti na bibliografije knjiga, bibliografije rasprava, članaka i književnih radova u časopisima, bibliografije serijskih publikacija, bibliografije prijevoda i bibliografije disertacija.

Bibliografije knjiga o hrvatskoj građi jesu Hrvatska bibliografija, Bibliografija knjiga tiskanih u SR Hrvatskoj... Podatke u člancima o serijskim publikacijama pronalaze se u retrospektivnim bibliografijama. *Hrvatska znanstvena bibliografija* sadrži podatke o znanstvenim i stručnim radovima hrvatskih znanstvenika. Bibliografija je najstarija sekundarna publikacija, pojavljuje se već kod starih Grka i Rimljana, a sadrži podatke o naslovu publikacije, autoru, vremenu nastajanja te veličini publikacije. „Najpoznatija je takva bibliografija Pinakes, Kalimahove (Callimachus) tablice iz Aleksandrijske knjižnice“ (Tadić 1994:28). Sama riječ bibliografija javlja se u 5. st. pr. Kr. I znači je prepisivanje i pisanje knjiga. Prvom bibliografijom smatra se *De viris illustribus* svetog Jeronima. Ivan Kukuljević Sakcinski izradio je prvu bibliografiju u Hrvata pod nazivom *Bibliografija hrvatska*, čiji je prvi dio izašao 1860., a drugi 1863. godine. Na osnovi obveznog primjerka od 1990-ih Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu izrađuje Hrvatsku tekuću nacionalnu bibliografiju, a od 2012. godine objavljuje se na internetu.

Osim nacionalnih i drugih bibliografija važni izvori bibliografski informacija jesu katalozi stranih knjižnica i centralni katalozi, a koriste se kao svjetske bibliografije. Knjižnični katalog je popis građe koja je prikupljena na jednom mjestu, bilo u knjižnici, bilo u više njih), a taj je popis ustanovljen na temelju unaprijed utvrđenih kriterija. Knjižnični katalog razlikuje se od bibliografija po kriteriju za smještaj i posjedovanje građe jer se kod bibliografija nabraja građa bez obzira gdje se ona nalazi. Obično se govori da knjižnični katalozi prikazuju svu građu koju knjižnica posjeduje, ali to u praksi nije uvijek tako. Knjižnični katalozi izrađuju se s namjerom da odgovore na pitanja korisnika, poput onih ima li knjižnica određenu publikaciju, koje publikacije određenog autora knjižnica posjeduje i pitanja slična tome, ali i kako bi knjižničari mogli ustanoviti koju građu knjižnica posjeduje. Postoji nekoliko vrsta knjižničnih kataloga.

Dora Sečić navodi tri velika, tiskana kataloga koji su do pojave online kataloga bili nezaobilazni izvori. Ta tri kataloga jesu:

1. *Catalogue of printed books in the Library of the British Museum* – izlazio je u 393 sveska (1881. – 1905.), a od 1983. do 1987. objavljeno je njegovo kumulativno izdanje *General catalogue of printed books to 1975/ The British Library*, također u 393 sveska.

2. *National Union Catalogue – pre 1956 imprints* – skupni katalog Kanade i SAD-a, sastoji se od 754 svezaka, a sadrži podatke koje je Kongresna knjižnica prikupljala do 1901., važniji je izvor za pronalazak starijih knjiga i serijskih publikacija.

3. *Catalogue général des livres imprimés de la Bibliothèque nationale: Auteurs* – izlazio je u Parizu od 1897. do 1981., sadrži 231 svezak.

Veliki dio podataka tih kataloga danas je moguće pronaći u elektroničkom obliku i dostupni su u online katalogima. Danas su elektronički katalogi na webu mnogobrojni, a neki od najpoznatijih svjetskih kataloga jesu katalog Kongresne knjižnice, katalog Britanske knjižnice i katalog Nacionalne knjižnice Francuske. Ovi katalogi omogućuju pretraživanje po naslovu, autoru, ISBN-u, ISSN-u, predmetu te nadomještaju mnoge svjetske bibliografije. U Hrvatskoj i za hrvatske knjižničare i korisnike najvažniji izvor bibliografskih jedinica jest online katalog Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu koji sadrži naročito podatke o hrvatskoj građi, a također se mogu pretražiti i digitalizirani stari katalogi Knjižnice. Za pronalazanje podataka o serijskim publikacijama na raspolaganju su priručnici poput, svjetski poznatog, *Ulrich's international periodicals directory*, u kojem je građa raspoređena po predmetima, a naslovi su popisani abecedno. Podaci o hrvatskoj periodici do 1945. mogu se pronaći u publikaciji *Građa za bibliografiju jugoslavenske periodike*, dok se za godišta od 1977. do 1991. Podaci mogu pronaći u *Katalogu periodičkih publikacija u bibliotekama SR Hrvatske*.

3.3.2. Faktografski izvori (rječnik, enciklopedija)

Rječnik je „zbirka riječi ili kategorija riječi iz nekog jezika, objašnjenih i prevedenih na jedan ili više jezika“(Tuđman 1992:220). Oni mogu biti različito sastavljeni, a u novije vrijeme sve je više terminoloških rječnika određenih struka i područja. Najčešće su riječi poredane abecednim redom, ali mogu biti i po nekom drugom kriteriju. Postoji mnogo vrsta rječnika, primjerice jednojezični rječnik, višejezični rječnik, terminološki rječnik, stručnim rječnik... Posebna vrsta rječnika jesu biografski rječnici u kojima se nalaze podatci o znamenitim osobama neke zemlje ili određene struke, a primjer takvog rječnika je rječnik *Who is who*. Rječnik talijanske Akademije iz Firence smatra se prvim opširnim rječnikom, a tiskan je 1612. Faust Vrančić još je 1595. u Veneciji objavio petojezični rječnik pod nazivom *Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum, Latinae, Italicae, Germanicae, Dalmaticae et Ungaricae*.

Enciklopedija je djelo u kojem se okupljaju i sređuju osnovne, jasne i kratke obavijesti i činjenice o svim ljudskim znanjima (opća) ili građa određene znanosti, područja, struke (specijalna, strukovna, posebna). Razvoj priručne literature započeo je sredinom 18. Stoljeća pojavom Diderotove i d'Alambertove *Encyclopédie, ou dictionnaire raisonné des sciences, des artes et des métiers*, a prema drugim izvorima prvim se enciklopedistom smatra Pavao Skalić, Zagrepčanin u čijem se djelu *Encyclopaediae seu orbis disciplinarum tam sacrarum quam profanarum epistemom* prvi put upotrijebila sama riječ enciklopedija. Prva hrvatska enciklopedija pod nazivom *Hrvatska enciklopedija: priručnik rječnik sveopćega znanja* izišla je u dva dijela, prvi dio 1887., a drugi dio 1890. u Osijeku, a izradili su je Ivan Zoch i Josip Mencin. Najpoznatija opća enciklopedija je *The New Encyclopaedia Britannica*, najnovije izdanje sadrži 32 sveska, a dostupna je i online. Pojedini dijelovi enciklopedija postaju obogaćeni sa zvukom i slikom. Najvažnije i kvalitetne enciklopedije na hrvatskom jeziku izdaje Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, a ovaj zavod ima dugu tradiciju izdavanja enciklopedija. *Hrvatska enciklopedija* važan je izvor mnogih informacija te se stoga nalazi u mnogim hrvatskim općeznanstvenim knjižnicama.

4. Baze podataka

Baze podataka označavaju sustavni, organizirani skup preglednih i visoko relevantnih „podataka u kompjutorski čitljivom obliku“ (Tuđman 1992:107). Pristup bazama moguć je putem online sustava. Baze podataka sadrže „upotrebljive sirove podatke (data)“ (Tuđman 1992:199) poput registara osoba, fizičkih osobina materijala i sl., popise na kojim se ti podaci mogu pronaći (indeks arhivske biblioteke), ali i opis izvora tih podataka (bibliografski opisi dokumenata s podacima). Svaka baza podataka sastoji se od zapisa koji sadržavaju određena polja unutar koji se nalaze podaci. U bazama podataka mogu se pronaći zapisi vezani uz članke objavljene u časopisima, publikacije poput patenata, disertacije te razni radovi iz zbornika. Zapisi su organizirani tematski, najčešće prema znanstvenim područjima. Bibliografski zapisi isključivo su na engleskom jeziku, a izvorni su radovi na različitim svjetskim jezicima. Baze podataka dijele se u tri kategorije, a to su bibliografske baze, citatne baze te baze cjelovitog teksta. Svaka baza ima različitu svrhu, pa tako bibliografske baze služe za uvid određenog znanstvenog područja, citatne baze služe za praćenje rada ili utjecaja znanstvenika, dok baze cjelovitog teksta služe za pronalaženje radova i tekstova određenih autora i/ili časopisa. U Hrvatskoj je danas dostupno više od pedeset baza podataka, a isto tako dostupni su mnogi elektronički časopisi te knjige.

4.1. Bibliografske baze podataka

Bibliografske baze podataka stvorene su iz potrebe kako bi se korisnicima omogućilo jednostavnije i lakše praćenje, pretraživanje i pronalaženje relevantne literature. Današnjim bibliografskim bazama podataka prethodile su tiskane publikacije poput časopisa kazala ili časopisa indeksa, a čija je funkcija bila upućivati na izvorne radove. Početkom uporabe računala javljaju se „kompjutorski čitljivi ekvivalenti – bibliografske baze podataka“ (Gašparić 2004:94), koje su s vremenom postale sve zastupljenije. Bibliografske baze podataka indeksiraju mnogo odabranih publikacija, najčešće iz znanstvenih časopisa, a odabir, samim time i obradu, obavljaju stručnjaci iz područja koje baza pokriva. Bibliografski zapis svakog rada sadrži određene podatke poput imena autora, naslova publikacije, ključnih riječi, sažetka, godine objavljivanja rada, naziva publikacije u kojoj je rad objavljen, izvornog jezika rada i dr.

Podaci su razvrstani u zasebna polja, a većim brojem polja u bazi omogućuju se točniji rezultati i ciljanija pretraživanja, a sam je zapis mnogo pregledniji. Veća količina podataka o svakom radu korisniku omogućava da u kratkom vremenu pregleda veći broj radova. Prvobitno nije bilo omogućen uvid u cjelovite tekstove radova, ali se posljednjih godina unutar nekih bibliografskih baza podataka umeću poveznice (linkovi) na radove koji se nalaze u elektroničkim časopisima. Poznate bibliografske baze jesu AGRICOLA, EconLit, ERIC, GeoRef, Medline, SciFinder...

4.2. Citatne baze

Citatne baze podataka jesu zasebne jedinice unutar bibliografskih baza podataka, a osobitost citatnih baza jest ta da one osim bibliografskog zapisa svaki rad predstavljaju i popisom literature, koji se nazivaju i citatnim referencama odnosno citatima. Pretraživanja po citiranim referencama omogućavaju ciljano praćenje teme kroz sve članke u bazi podataka koji o toj temi postoje, a samim time ta su pretraživanja cjelovitija. Također omogućuju tematska pretraživanja literature, a pružaju i podatke o broju citata koje je pojedini časopis, autor ili rad primio. Citatne baze podataka daju odgovore na to koji su radovi najviše citirani, najcitiraniji, odnosno najpopularniji. Pretraživanjem citatnih baza moguće je mnogo toga, između ostaloga doznati koristi li se neki rad u tekućim istraživanjima te citira li ga netko, analizirati utjecaje objavljenog rada, pratiti metodologiju nekog istraživanja i slično. Poznate citatne baze jesu Book Citation Index, Dana Citation Index, InCites, Scopus...

4.3. Baze cjelovitog teksta

Osnovna značajka baza cjelovitog teksta jest uvid u cjeloviti tekst pojedinog rada, a ti su tekstovi popraćeni bibliografskim zapisom te sadrže brojna dodatna polja radi lakšeg pretraživanja. Najčešće ih se pronalazi u HTML-u i PDF formatu. Poznate baze cjelovitog teksta jesu APS Journals, BioOne Complete, Cambridge Journals, Hrčak, Nature, RSC Gold...

5. Knjižničari i informacijski stručnjaci

Knjižničari su informacijski stručnjaci koji rade na obradi, prikupljanju i čuvanju informacija i građe na kojoj se te informacije prikupljaju. Dora Sečić tvrdi „sami knjižničari, sa širokim poznavanjem primarnih izvora, nezaobilazni su sekundarni izvori“ (Sečić 2006:63). Knjižničari pomažu korisnicima s njihovim upitima, pri odabiru odgovarajuće baze podataka, pretražuju izvore informacija, a također i poboljšavaju informacijsku pismenost. Knjižničari imaju posredničku ulogu između mnoštva informacija i potreba svakog korisnika. S obzirom da količina zapsanog znanja raste, raste i broj potencijalnih korisnika pa se od knjižničara zahtijeva da preuzme ulogu informacijskog vodiča. Znanje knjižničara očituje se u poznavanju izvora informacija i strategija pretraživanja istih, a od knjižničara se traži i djelotvornije povezivanje svih izvora informacija (tiskanih i elektroničkih), ali i odgovaranje na zahtjeve cjeloživotnog obrazovanja. Osposobljen knjižničar može svojim korisnicima pružiti veoma kvalitetne usluge, a sve većim brojem knjižničnih kataloga i baza podataka na internetu kvalitetne informacije su mnogo dostupnije i u manje razvijenim sredinama.

5. Zaključak

Suvremeno doba dovelo je do toga da je sve više informacija dostupno s računala, a različiti internetski izvori, kao i baze podataka, u istome su rangu po važnosti kao izvori informacija kao i tradicionalni tiskani izvori. Mnogo informacija korisnici danas mogu dobiti i iz svog doma, sa svog računala. Ipak, tradicionalni tiskani izvori i dalje prevladavaju, a svakim ih je danom sve više te je potrebno znati dobro ih organizirati te djelotvorno kombinirati s novim izvorima i digitalnim medijima. Mnogi korisnici više vjeruju tiskanim izvorima, a češće se događa da nerelevantna informacija potječe iz internetskih izvora, iako postoje mnogi pouzdani internetski izvori, dok su baze podataka izrazito pouzdane. Zadaća je informacijske službe održavati tiskana referentna djela, ali treba napomenuti kako danas referentna zbirka sve više obuhvaća i nepapirne, digitalne medije. Osim tradicionalnih tiskanih i novih elektroničkih izvora važni izvori informacija jesu i sami stručnjaci (informacijski, ali i stručnjaci drugih profesija) koji korisnika upućuju na ostale izvore informacija. Oni također sređuju i uređuju ostale izvore kako bi korisnici uspijevali sami doći do informacija koje ih zanimaju, ali i kako bi povećali vlastito znanje. Iako se o informacijama i njihovim izvorima može pronaći mnogo toga pisanog u stručnoj literaturi te se u krugu informacijskih stručnjaka mnogo razgovara i piše o njima, korisnike to često ne zanima. Njima je najvažnije da ih netko uputi kako doći do informacija te da su te informacije pouzdane i da od njih imaju koristi. Nisu im važni izvori odakle su one potekle već zadovoljavaju li one njihove potrebe, odnosno mnogo im je važnije da ih netko uputi do relevantnih informacija.

6. Literatura

Gašparac, Petra. 2006. Značenje i uloga bibliografskih i citatnih baza podataka. *Biochemia Medica*. 16(2):93-102

Le Coadic, Yves-Francois. 2005. *Nauka o informacijama*. Beograd: Clio

Sečić, Dora. 2006. *Informacijska služba u knjižnici*. Lokve: Benja

Tadić, Katica. 1994. *Rad u knjižnici*. Opatija: Naklada Benja

Tuđman, Miroslav. 1992. *Uvod u informacijsku znanost*. Zagreb: Školska knjiga

Internetski izvori

<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=17879> 27. 6. 2018.

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=65246> 28. 6. 2018.

<https://www.carnet.hr/tematski/onlinebaze/baze.html> 28. 6. 2018.

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=7459> 28. 6. 2018.

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=27405> 30. 6. 2018.

<http://baze.nsk.hr/> 3.7. 2018.